

לא היתה כאן רדיפה

יעקב ברגמן 23.01.2013 20:00

המחלקה לפוליטיקה וממשל באוניברסיטת בן גוריון בנגב היתה בחודשים האחרונים במוקד ויכוח ציבורי סוער. הוועדה להבטחת איכות במועצה להשכלה גבוהה (מל"ג) סברה, שהתיקונים שעשתה הנהלת האוניברסיטה במחלקה, בעקבות הביקורת האקדמית של ועדת מומחים בינלאומית, אינם מספקים. בין היתר מצאה הוועדה הבינלאומית, שהמחלקה חסרה, מיום היווסדה, לימודי ליבה במדע המדינה. רבים האשימו את המל"ג ואת היושב בראשה, שר החינוך גדעון סער, שלכאורה פעלו בניגוד לדעת הוועדה הבינלאומית. אלה גם מחו נגד הביקורת על האיכות האקדמית היחודה של המחלקה וטענו, שהביקורת אינה אלא מסווה למסע טיהור פוליטי נגד מורי המחלקה, הידועים בביקורתם הקולנית על מדיניות הממשלה ("המבחן של המל"ג", מאמר מערכת, "הארץ", 30.10.12).

ואולם בערעור של הנהלת האוניברסיטה על החלטת המל"ג באוקטובר 2012 הבהיר יו"ר הוועדה הבינלאומית, מדען המדינה הגרמני תומס ריסה, שהוא וועדתו מתייצבים מאחורי החלטת המל"ג. ריסה מנה שורה של ליקויים מהותיים, אשר עדיין טעונים תיקון.

תחילת הפרשה בשנת 2001, עת ביקשה אוניברסיטת בן גוריון ממל"ג הכרה בהענקת תואר ראשון על ידי המחלקה לפוליטיקה וממשל. התבקשו לבדוק את המחלקה פחפ' זאב מעוז, מחשובי מדעני המדינה בעולם, ופחפ' אבנר דה-שליט. מעוז מעיד על עצמו, שהוא איש שמאל גאה, וכך מעידים גם מאמרו בעיתונות; לכן אין לחשוד בחוות דעתו שהיא מוטה. בדו"ח שלו כתב מעוז, ש"אין איש בסגל המחלקה שתחומי המחקר שלו עוסקים בליבת המקצוע", ולכן "אין יכולת לסגל הקיים להעניק ידע מדעי ברמה המתחייבת מתואר ראשון באוניברסיטת מחקר". מעוז המליץ לדחות את הבקשה. אך הבודק השני, דה-שליט, אישר את הבקשה, ובכך כאילו העניק למחלקה פטור מלימודי הליבה במדע המדינה. רקטור האוניברסיטה אז נחום פינגר הסכים בתגובתו למל"ג עם המסקנות הקשות בדו"ח מעוז, וכתב: "כמובן שללא התחומים המסורתיים (לימודי הליבה) לא ניתן יהיה לבנות תוכנית בסיסית למי שמעוניין ללמוד מדע המדינה".

היה אפשר לצפות, שבעקבות זאת תמהר האוניברסיטה ותמלא את החלל האקדמי. זה לא קרה. תחת זאת מינתה המל"ג ב-2003 ועדה בת שלושה חברים לבחינה מחודשת של המחלקה, לכאורה כדי להכריע בין שתי ההמלצות הסותרות. ואולם, בניגוד לכל היגיון ויושרה, מכל אנשי מדע המדינה שמל"ג היתה יכולה למנות כפוסקים בין שתי הדעות - של מעוז ושל דה-שליט - היא הציבה את דה-שליט בראש הוועדה. דה-שליט, שהיה סביר לצפות כי יסרב למינוי, לא סירב, וכצפוי הכריע, בתמיכת הוועדה שלו, כפי שהכריע בשנת 2001.

שמונה שנים נוספות התקיימה המחלקה בלא לימודי ליבה במדע המדינה, עד שבשנת 2011 סקרה אותה, מעשה שבשגרה, ועדה בינלאומית של מומחים מטעם המל"ג הנוכחית, שהרכב חבריה שונה לחלוטין משהיה ב-2003. הוועדה הבינלאומית מצאה את אותו ואקום אקדמי שמצא פחפ' מעוז לפני עשר שנים, והמליצה להנהלת האוניברסיטה - האחראית האולטימטיבית למצב המחלקה - שאם המחלקה לא תמהר למלא את החסר, יינקטו נגדה צעדים משמעותיים כדי לשים סוף להונאת הציבור

והסטודנטים בכך שהיא "מכשירה" ללא לימודי הליבה האקדמיים ההכרחיים.

אחד משלושה חברי ועדת דה-שליט, שב-2003 לא ראתה צורך בתיקון הליקוי במחלקה, היה פחפ' גד ברזילי. והנה, מכל מדעני המדינה מינתה הנהלת האוניברסיטה למפקח חיצוני יחיד על יישום התיקונים שדרשה המל"ג - את ברזילי. במלים אחרות, הנהלת האוניברסיטה מכרה את המשחק פעם נוספת, במנותה את ברזילי ב-2011 ליישם תיקונים, שב-2003 סבר שהם מיותרים. ההסבר לכך טמון כנראה בהנחה, שהמל"ג הנכחית תנהג כמנהג המל"ג בעבר ותעלים עין.

להפתעת האוניברסיטה ולהפתעת רבים שהסכים עם תעלולי המל"ג והנהלות האוניברסיטאות בעבר, אף על פי שמל"ג 2012 לא ידעה על שני המהלכים הקודמים בקשר למחלקה, היא איבחנה את הבעייתיות בפיקוח של פחפ' ברזילי, ובגיבוי הוועדה הבינלאומית דחתה את תיקונו כלא מספקים.

בהחלטה של ועדת המשנה של המל"ג להבטחת איכות - אחרי שמיעת הערעור של הנהלת האוניברסיטה באוקטובר 2012 - נכתב בין היתר, כי "המחלקה לפוליטיקה וממשל באוניברסיטת בן-גוריון חסרה עדיין את היכולות הנדרשות במשאים, בגישות התיאורטיות ובשיטות המחקר במדע המדינה".

במלים אחרות, המחלקה חסרה עדיין את לימודי הליבה, ואין לה זכות קיום כמחלקה אקדמית. משרשרת הבעיות שנמנתה כאן עולה, שהאשמת המל"ג והיושב בראשה ברדיפה פוליטית של המחלקה היא חסרת בסיס. זאת ועוד, ההתנהלות שתוארה כאן ובמקרים רבים אחרים מצביעה על הצורך בשינוי מבני יסודי במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל ובפיקוח עליה, לטובת הציבור.

ד"ר ברגמן מעורב ברפורמות במערכת ההשכלה הגבוהה